

АБАЙ ҚАЗАҚ ИДЕОЛОГИЯСЫНЫҢ ДІҢГЕГІ

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ПРЕЗИДЕНТІ ҚАСЫМ-ЖОМАРТ ТОҚАЕВТЫҢ «АБАЙ ЖӘНЕ ХХІ – ҒАСЫРДАҒЫ ҚАЗАҚСТАН» АТТЫ МАКАЛАСЫНДА ЖАРИЯЛАНҒАН ҰЛЫ АБАЙ ТАҒЫЛЫМЫНЫҢ ХХІ-ҒАСЫРДАҒЫ ҚАЗАҚ ЕЛІ ҮШІН ТАРИХИ - ТАНЫМДЫҚ МАҢЫЗЫ МЕН МӘНІ ЗОР ШОҚТЫҒЫ БИІК ОЙЛАРЫН ӘРБІР ҚАЗАҚСТАНДЫҚТАРДЫҢ ЖАДЫНДА ҚАЛАРЫН ЕСКЕ САЛДЫ.

Абай Құнанбайұлы ғұлама, ойшыл, ақын, ағартушы, ұлттың жаңа әдебиетінің негізін қалаушы классигі, аудармашы, композитор ретінде ел тарихында өшпес із қалдырғаны сөзсіз. Оның өлеңдері мен қара сөздерінде ұлт болмысы, бітімі, тұрмысы, тіршілігі, дүние танымы, мінезі, жаны, діні, ділі, рухы көрініс тауып, кейін Абай әлемі деген бірегей құбылыс ретінде бағаланды. Абай музыка саласында да айтарлықтай мұра қалдырды. Өзінің асыл өлеңдерін, қара сөздерін қағазға түсіріп, кейінгі ұрпаққа жазып қалдырса, музыка жөнінде оның мұндай мүмкіншілігі болмады. Өйткені Абай өмір сүрген кезеңде қазақта музыканың жазба мәдениеті жоқ еді, халықтық музыкасы ауыз дәстүрлік қалыпта еді. Сондықтан Абай әндері де қазақтың басқа халықтық ән-күйлері сияқты, ауыздан - ауызға, заманнан - заманға ауыса отырып жетті. Абай әндерінің бізге толық жеткен себебі – олардың халықтың жүрегінде

сақталуға сапасы сай келетін шығармалар болғандығында, халық санасынан өшпес орын алғандығында. Абай әндерінің өзгешелігі-мелодиялық, ырғақтық жақтарындағы жаңалықтарында, идеялық мазмұнының ашықтығында. Абай әндері халықтық негізден нәр алғандықтан, халық әндерімен тамырласып жатқандықтан, нотаның жоқ кезінде - ақ, ауыздан-ауызға көше отырып қалың жұртшылықтың игілігіне айналды. Абайдың музыкалық мұрасы тек кеңес өкіметі тұсында ғана жиналып, нотаға түсіріле бастады. Қазақтың халық музыкасын жинаушы А. Затаевич 1925 жылы Абайдың бірнеше әндерін нотаға түсіріп, жариялады. Абайдың әндерін шамамен есептегенде, түрлі нұсқаларын қосқанда жалпы саны қырыққа жуық әндері болды. Абай - тек ән шығарушы ғана емес ән-күйдің әділ сыншысы да болды. Ол ән-күй жөнінде көптеген терең-үлгілі пікірлер айтты. «Туғанда дүние есігін ашады өлең, Өлеңнен

жер қойнына кірер денен...» Бұл арада өлең деген сөз ән мәнісінде айтылған. Абай әндерде көңіл күйдің сан түрлі болатынын (мажор, минор) шебер түсіндіреді. «Әннің де естісі бар, есері бар, Тындаушының құлағын қесері бар...» немесе «Күр айқай бақырған, құлаққа ән бе екен» деген өлең жолдарында Абай музыканың жан қалауын шерту орнына, жаныңды түршіктіретіні де оолатынын айтады. Аоаи кви жөнінде де өткір пікірлер айтты. «Ақылдың сөзіндей ойлы күйді, Тындағанда көңілдің есері бар»-дейді. Қорытындылай айтсақ Абай дарынды композитор, ән шығару ісінде өшпестей жаңалықтар тудырды.

*Берікбай Мейірбеков
М. Әуезов атындағы
ОҚМУ –нің
«Мәдениет және спорт»
факультеті,
«Мәдени және
әлеуметтік жұмыс»
кафедрасының
аға оқытушысы*